

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Coğrafi Becerileri Kazanma Düzeyi*

Nadide Tunca¹

Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye

Özet

Bu araştırma, ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyini öğrencinin cinsiyeti, okul öncesi eğitim alma durumu, gelir düzeyi, annenin ve babanın eğitim durumu, ailenin çevre ile ilgili bir kurum/kuruluşa üye olup olmadığı, evde coğrafya ile ilgili bir materyalin olup olmadığı değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirleme amacıyla yapılmıştır. Bu tez araştırması, nicel yaklaşımlardan biri olan ilişkisel tarama modeline göre desenlenmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen coğrafi beceri düzeyi ölçme aracı İstanbul ili Sultanbeyli ilçesinde bulunan iki ortaokuldaki 7. sınıf öğrencilerinden kolay ulaşılabilir örneklemle seçilen 352 öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre ortaokul öğrencilerinin coğrafi becerileri kazanma düzeyi 44,7 olarak tespit edilmiştir. Okul öncesi eğitim alan öğrencilerin coğrafi becerileri kazanma düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anne-baba eğitim düzeyi ile öğrencinin coğrafi becerileri kazanma düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki görülmüştür. Aileden birinin çevreyle ilgili bir kurum ve kuruluşa üye olmasının coğrafi becerileri kazanma düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir. Ayrıca materyal kullanma düzeyinin coğrafi becerileri kazanma düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyi ortanın altı seviyesinde (%44,7) olup bu konuda öğrenci başarısını artırmak için ailelerin okul öncesi eğitime önem vermesi sağlanabilir. Ayrıca öğrencilerin evinde coğrafyayla ilgili materyal kullanımının desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafi Beceriler, Ortaokul öğrencileri, Sosyal Bilgiler Eğitimi

Atıf:

Tunca, N. (2023). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Coğrafi Becerileri Kazanma Düzeyi. *Eğitimde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi (INNER)*, 5(2), 56-74.

Makale Türü	Başvuru Tarihi	Kabul Tarihi	Yayın Tarihi
Araştırma Makalesi	20.11.2023	24.12.2023	31.12.2023

*Bu makale yazarın aynı isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Öğretmen, İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü, İstanbul, Türkiye. nadidetunca100@gmail.com

Eğitim sisteminin 2005'den itibaren beceri temelli öğretim programları uygulamaya başlamasından sonra öğrencilerin derslerde aktif kılınarak onlara çeşitli genel ve özel becerilerin kazandırılması amaçlanmıştır. Böylece öğretim programlarında esas amaçlardan birisi kazanımın içeriğini kullanarak öğrencilere beceri kazandırmak haline gelmiştir (Artvinli, 2009; Artvinli, Kaya, 2010). Eğitim sisteminin erken yaşta beceri kazandırmak üzerine kurulu olması ve beceri odaklı içerik oluşturulması, öğrencilerin ileriki yaşlarda hayata dair zorlu beceriler için iyi bir temel oluşturmalarına yardımcı olabilir. Türkiye'deki coğrafya eğitiminde de erken yaşlarda bu konunun verildiği ders Sosyal Bilgiler dersidir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersi kapsamında beceri odaklı şekilde verilmiş iyi bir coğrafya eğitimi, bireylerin gelecekte insan-mekân etkileşiminden kaynaklanan sorunlara daha akılcı yaklaşımlarını sağlayabilir. Nitekim insanların yeryüzünde yaptığı faaliyetlerin çoğu coğrafya ile yakından ilişkilidir (Ceylan ve Çoban, 2021). Küresel sorunlar, devlet yönetimi, ekonomik faaliyetler, devletlerarası diplomasi, çevre-insan etkileşimleri coğrafya bilimini yakından ilgilendirmektedir. Coğrafya, insanların doğa ile etkileşimini mekân ile zaman bağlamında, neden-sonuç, karşılaştırma ve dağılım ilkelerini dikkate alarak inceleyen bir bilim dalıdır (Değirmenci ve İltter, 2013; Karakaş-Özür, 2021).

İnsanların dünyayı anlamlandırabilmesi, küresel bir bakış açısı kazanması, ekolojik sorunların önlenmesi, bireylerin yaşadığı ortamı tanıması coğrafya eğitimi ile mümkündür. Coğrafya ile bireyler dünyayı daha yakından tanıyabilir ve anlamlandırabilir. Tüm bunlara ek olarak Sosyal Bilgiler dersi ile kazandırılmak istenen birtakım değerler de coğrafya ile kazandırılmaktadır (Karasu-Avcı, 2016).

Coğrafya eğitimi okul öncesi dönem ile başlamaktadır. İlkokullarda coğrafya, hayat bilgisi dersinde verilirken ortaokuldan itibaren Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya eğitimi verilmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında önemli bir yer tutan coğrafya eğitimi 2018 yılında yapılan düzenlemeyle beraber daha önemli bir duruma gelmiştir. Yenilenen öğretim programıyla birlikte coğrafi becerilerin ve coğrafya ile ilgili kazanımların sayısının arttığı görülmektedir (Çiftçi ve Akça, 2019). Kazanım sayısı artmasına rağmen Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki coğrafya kazanımlarının büyük bir kısmı 6.sınıf düzeyindedir. Erol (2014)'un çalışmasına göre 5.ve 7.sınıf düzeyindeki kazanımlar coğrafya okuryazarlığı özelinde yeterli değildir.

Öğrencilerin coğrafyaya olan ilgi düzeyinin düşük olması ve öğrencilerin coğrafyayı öğrenme gerekliliği hissetmemesi, coğrafya başarısının düşük olmasının nedenleri arasında gösterilebilir (Akınoğlu ve Bakır 2003). Öğrencilerin öğrenme stratejilerini bil-memesi coğrafyayı öğrenmelerini zorlaştırmaktadır. Öğrencilerin coğrafya ile ilgili soyut kavramları anlayamadıkları ve yer adlarını ezberleyemedikleri, bölgeleri karıştırdıkları; harita, kroki çizmede zorlandıkları bilinmektedir (Akınoğlu ve Bakır, 2003).

Sosyal Bilgiler dersi tematik bir yaklaşımla hazırlanan ders olduğundan farklı bilim dallarının yer aldığı sarmal yapıdadır. Sosyal Bilgiler dersinin içeriği birçok bilim dalının katkısıyla oluşturulmuştur (Ablak, Ergün ve Yeşiltaş, 2020). Coğrafya, bu bilim dallarından birisidir. Coğrafya, belirli ilkelere göre içerisinde bulunduğumuz çevrenin anlamlandırılmasını sağlayan, beşerî özellikler ile fiziki özellikleri karşılaştırma imkânı bulduğumuz bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim sisteminde okul öncesi ile başlayan, ilk ve ortaokul kademesinde etki alanı artan coğrafya eğitimi, Sosyal Bilgiler dersi kapsamında mihrer ders olarak yerini almıştır. Sosyal Bilgiler dersi ortaokul öğrencilerinin

coğrafya dersine ilişkin temel eğitimi aldıkları bir ders olduğu için lise coğrafya dersi açısından da oldukça önemlidir.

Yenilenen taksonomide bilişsel süreç boyutundaki kategori sayısı aynı kalmış ancak önemli değişiklikler yapılmıştır (Krathwohl, 2002). Yapılan değişikliklerle birlikte 3 kategori yeniden adlandırılmış, 2 kategorinin ise sırası değişmiştir. Bilgi, hatırlama olarak adlandırılırken kavrama, anlama olarak düzenlenmiştir (Tutkun, Okay 2012). Uygulama basamağı aynı isim ile kalırken analiz, çözümlenme; sentez, yaratma şeklinde adlandırılmıştır. Değerlendirme ile yaratma yer değiştirmiş böylece yaratma basamağı en üst basamak olarak değerlendirme basamağının yerini almıştır. Anderson ve Krathwohl tarafından yenilenen taksonominin bilişsel süreç boyutunun 6 basamağı şunlardır: Hatırlama, Anlama, Uygulama, Çözümlenme, Değerlendirme, Yaratma.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Beceri Eğitimi

Yapılandırmacı eğitim anlayışıyla beraber öğretim programlarında beceri eğitimi önemli bir yere sahip olmuştur. Sosyal bilgiler dersi yapısı gereği birçok beceriyi bulundurmaktadır (Kaçar ve Bulut, 2020). Öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki coğrafi kazanımlara ulaşabilmesi için birtakım becerilere hâkim olması gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması beklenen 27 beceriden sekizi coğrafya ile ilgilidir (Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2018). Bu beceriler çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, gözlem, harita okuryazarlığı, konum analizi, mekânı algılama, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, zaman ve kronolojiyi algılama becerileridir (MEB, 2018). Öğrencilerin bu becerileri kazanması, coğrafya ile ilgili kazanımların ve kavramların daha anlaşılır hale gelmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerilerin öğrenciler tarafından iyi şekilde kazanılması öğrencilerin liseye geçtiklerinde coğrafya dersindeki diğer coğrafi becerileri de daha kolay kazanması için bir temel oluşturacaktır. Öğrencilerin yakın ve uzak çevresini tanıması, beşerî ve fiziki coğrafyayı kavramasında coğrafi becerilerin kazanılması son derece önemlidir (Dikmenli, 2020).

Beceri, bireylerin yetenek ve öğrenme durumlarına göre istenilen bir işi veya davranışı yapabilmesidir (Türk Dil Kurumu, (TDK), 2022). Beceri sadece bilgiyi bilme değil bilginin yanın-da performansın da olduğu bir bütünlük içermektedir (Aksoy ve Akbaba, 2019; Namal, 2019). Eğitim faaliyetleri açısından bakıldığında beceri, öğrencilerin kazanması beklenen ve bu bilgileri günlük hayata transfer etmesini sağlayacak faaliyetler bütünüdür. Bilginin öğrenci tarafından yapılandırılması, beceri eğitimi ile mümkündür. Bilgiyi yapılandırabilen bir öğrenci, hayatı boyunca karşılaşacağı sorunlara çözüm üretmede aktif bir rol üstlenebilecektir.

Becerilerin eğitim kademelerinde kazandırılması için hazırlanan öğretim programları, bir derste işlenecek konuları ve etkinlikleri düzenleyen, okul içerisinde veya okul dışında bireye kazandırılması beklenen tüm etkinlikleri kapsayan bir süreç olarak tanımlanabilir (Kaçar ve Bulut, 2020). Çağın koşullarına uyum sağlama amacı, öğretim programlarının güncellenmesini gerektirmiştir. Öğretim programlarında 2005 yılından beri etkisi görülmeye başlayan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı, öğrencinin bilgiyi içselleştirmesi açısından önemli bir adım olmuştur (Aksoy ve Akbaba, 2019; Kaçar ve Bulut, 2020). Bilgiyi içselleştiren birey toplumsal yaşamda bu becerileri kullanabilir ve hayatı boyunca öğrenme sağlayabilir. Öğretim programlarında benimsenen yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı, öğretmen ve öğrenciye yüklediği rol ve görevleri değiştirmiştir. Öğrencinin bilgiyi kendisinin keşfetmesi beklenirken öğretmenin görevi rehberlik etme olmuştur. Yapılandırmacılık ile öğrenciler eğitim süreci içerisinde pasif olmaktan çıkarak aktif katılım

sağlayarak öğrenme-öğretme sürecine dahil olmuşlardır (Artvinli, 2010; Aslan ve Bulut, 2021). Bu yeni anlayışla birlikte öğrencilerin bilgiyi ezberlemesi ve hatırlamasının ilerisine geçilerek üst düzey düşünme becerilerini kazanması daha olanaklı hale gelmiştir. Öğrenmeyi öğrenmenin önemli olduğu bu anlayışla birlikte ders içerisinde ve dışarısında modern yöntem ve tekniklere yer verilmeye başlanmış, öğrenmeyi destekleyen materyallere yer verilmiştir.

Öğretim programlarında eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi için geleneksel ölçme araçlarının haricinde alternatif ölçme araçları da bulunmaktadır (Yılmaz ve Gazel, 2017). Yapılandırmacılık temelli programla birlikte ürün değerlendirmesi yerini sürecin değerlendirilmesine bırakmıştır.

20. yüzyılın son çeyreğine kadar öğrenmenin gerçekleşmesi, bilginin ezberlenmesi ve gerektiğinde hafızadan geri getirilmesini içeriyordu (Aslan ve Bulut, 2021). Bilgi toplumu ile öğrenme faaliyetinden beklenenler radikal bir değişime uğramıştır. Geçmiş dönemlerde uygulanan eğitim anlayışında salt bilgiyi öğrenmenin sağlanması yeterli görülürken 21.yüzyıl koşulları salt bilginin öğrenilmesi haricinde bu bilginin kullanılmasını gerektirmektedir (Aksoy ve Akbaba, 2019). 21.yüzyıl becerileri olarak sınıflandırılan birtakım beceriler 2016'dan itibaren eğitim programlarında kendisini göstermiştir. Kazanımların yanında kavram, beceri ve değer eğitiminin de yer aldığı öğretim programları 2005'ten itibaren programın temel öğelerinden sayılmıştır.

2018 SBDÖP'te öğrencilerden kazanması beklenen 27 becerilerden sekizi coğrafya ile ilişkili olarak belirlenmiştir. Söz konusu coğrafi becerilerin yedinci sınıfın sonuna gelindiğinde öğrencilere belli seviyede kazandırılmış olması beklenmektedir. Çünkü sekizinci sınıfta coğrafi kazanım ya da beceri içeren bir ders ya da ünite yoktur. Ancak öğrencilerin bu becerileri ne düzeyde kazandığı ve lise coğrafya dersine ne düzeyde temel teşkil edecek seviyeye geldikleri konusunda literatürde yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. İşte bu nedenlerle bu araştırma ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçtan yola çıkarak araştırmanın problem cümlesi: Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki coğrafi becerileri kazanma düzeyi nedir? şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemlerinde şu sorulara cevaplar aranmıştır:

- Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyi nedir?
- Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyi aşağıdaki değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?
  - a. Cinsiyet
  - b. Okul öncesi eğitim alma durumu
  - c. Ailenin gelir düzeyi
  - d. Annenin eğitim düzeyi
  - e. Babanın eğitim düzeyi
  - f. Aileden birinin çevre ile ilgili bir kurum veya kuruluşa üyelik durumu
  - g. Öğrencinin evinde atlas, harita, küre gibi coğrafya ile ilgili araç-gereç bulunup bulunmaması,

Yöntem

Araştırma Deseni

Çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyinin çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek olduğundan bu araştırma nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkisel tarama modeline göre tasarlanmıştır. İlişkisel tarama modeli genellikle iki ya da ikiden fazla değişken arasında bulunan durumun değişimini korelasyon katsayısıyla ilişkisel olarak belirlemek için kullanılmaktadır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012; Karasar, 2012).

İlişkisel tarama modelinde belirli bir örneklem grubunun özellikleri arasındaki ilişki herhangi bir müdahale yapılmadan incelenir (Büyüköztürk, Çakmak-Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin coğrafi becerileri kazanma düzeyinin okul öncesi eğitim alma durumu, cinsiyet, ailenin gelir düzeyi ve annenin ve babanın eğitim düzeyi, çevre ile ilgili kurum/kuruluşa üye olma durumu, öğrencinin evinde coğrafya ile ilgili materyale sahip olma durumuna göre ilişkisi incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

Sınırlandırılmış evren ya da çalışma evreni olarak adlandırılan bu evrende 2022-2023 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde İstanbul ili Sultanbeyli ilçesindeki ortaokulların 7.sınıf öğrencileri sınırlandırılmış evreni oluşturmuştur. Sınırlandırılmış evrendeki okullar Tablo 1'de bulunmaktadır.

Tablo 1

İstanbul İli Sultanbeyli İlçesi Ortaokulları (Sultanbeyli.meb.gov.tr)

Sıra	İlçedeki Ortaokullar
1	Ahmet Yener Ortaokulu
2	Akşemsettin Ortaokulu
3	Atatürk Ortaokulu
4	Aydos Ortaokulu
5	Battalgazi Ortaokulu
6	Cumhuriyet Ortaokulu
7	Erol Yüksel Ortaokulu
8	Ertuğrul Gazi Ortaokulu
9	Fatih Ortaokulu
10	Genç Osman Ortaokulu
11	Hasan Ali Yücel Ortaokulu
12	Mareşal Fevzi Çakmak Ortaokulu

13	Mevlâna Ortaokulu
14	Mimar Sinan Ortaokulu
15	Namık Kemal Ortaokulu
16	Şehit Öğretmen Hamit Sütmen Ortaokulu
17	Türk Hava Kurumu Gazi Ortaokulu
18	Yıldırım Bayezid Ortaokulu
19	Yunus Emre Ortaokulu

Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen veri toplama aracı, 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Sultanbeyli ilçesindeki ortaokullardan kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle seçilmiş ve bu ortaokullarda eğitim gören 7.sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Bu yöntemin seçilmesinde zaman, gönüllülük ve ekonomiklik dikkate alınmıştır. Kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi araştırmaya ekonomiklik ve hız kazandırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Coğrafi beceri düzeyi ölçme aracı 2 farklı ortaokulda toplam 352 öğrenciye uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada kullanılan veriler araştırmacının geliştirdiği coğrafi beceri düzeyi ölçme aracı ile toplanmıştır. Testin başında öğrencinin cinsiyeti, annenin ve babanın eğitim durumu, aileye dair gelir düzeyi, okul öncesi eğitimi alma durumu, çevreyle ilgili kurum üyeliği, coğrafi materyale sahip olma durumuna dair öğrencilerin kişisel bilgileri-ne yer verilmiştir. Bu kısım uzmanlardan alınan görüşlerle oluşturulmuştur.

Ölçme aracının geliştirilmesinde test geliştirme sürecinin basamakları takip edilmiştir (Güler, 2017). İlk olarak testin amacı belirlenmiştir. Bu çalışma öğrencilerin coğrafi becerileri kazanma düzeylerini tespit etmeyi hedeflediğinden sonucu görmeye dönük başarı testi uygulanmıştır. Kapsamın belirlenmesi için 4., 5., 6., ve 7.sınıf SBDÖP'teki kazanımlar incelenmiş, coğrafya ile ilgili kazanımlar belirlenmiştir. Belirlenen coğrafi kazanımlar 8 coğrafi beceriyle eşleştirilmiştir.

Kazanım ve beceri eşleştirmesinden sonra öğrenciye uygulanacak başarı testinde öğrencinin öğrendiği bilgilerin kalıcılığı ve akılda tutmaları göz önünde bulundurulmuş-tur. Bu yüzden 9 coğrafi beceriden 6. ve 7.sınıfta ağırlıklı olarak bulunan 4 coğrafi beceri tespit edilmiş ve bu 4 beceriye göre belirtke tablosu hazırlanmıştır. Her coğrafi beceri için yenilenen Bloom taksonomisi basamaklarına göre soru oluşturulmuştur. Sorular becerilere ve Bloom taksonomisine göre gruplandırılmıştır. Soru oluşturmada yenilenen Bloom taksonomisi dikkate alınmış ve her bir coğrafi beceri için hatırlama, anlama, uygulama, çözümlenme ve değerlendirme düzeyinde her bir beceriden 10 soru olmak üzere toplamda 40 soru hazırlanmıştır. Yaratma basamağından soru oluşturulmamıştır. Bunun sebebi yaratma basamağının çoktan seçmeli soru tipiyle ölçülemeyeceğidir. Yaratma basamağında öğrencinin edindiği bilgilerden hareketle yeni bir ürün, fikir, düşünce geliştirmesi beklenmektedir (Anderson vd. 2021). En üst düzeyde olan yaratma basamağı hedefleri çoktan seçmeli soru tipiyle ölçülemeyeceğinden bu başarı testinde yaratma basamağından soru oluşturulmamıştır.

40 soruluk madde havuzu, uzman görüşleri alındıktan sonra 20 soruya indirgenmiş ve son hali verilmiştir. Hazırlanan test maddelerinin coğrafi becerilere ve yenilenen Bloom taksonomisine uygun veya yeterli olup olmadığı kapsam geçerliliği bakımından uzmanlar tarafından incelenmiş ve her madde için uygun veya uygun değil kısmının yer aldığı görüş formu kullanılmıştır. Test maddelerinin uzman görüşü alınarak düzenlenmesi ve seçilmesi; test maddelerinin kapsam geçerliliğini artırmaktadır. Ön uygulama testi cevaplama süreleri belirtilmeden Sultanbeyli’de bulunan bir ortaokulda eğitim gören 100 7.sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Pilot uygulama sonrasında veri analizi için madde ayırt edicilik ve güçlük değerleri belirlenmiş ve geliştirilen testin ortalama madde güçlüğü ve madde ayırt ediciliği ile güvenilirlik olarak Kuder Richardson-21 (KR-21) ve Cronbach Alpha değerleri tespit edilmiştir. Analiz sonuçları değerlendirildiğinde, madde ayırt edicilik indeksinin hiçbir maddede düşük olmamasından dolayı 20 maddelik “Coğrafi beceriler başarı testi” tamamlanmıştır. Başarı testinde ortalama güçlük (p) 0.692, ortalama ayırt edicilik (r) 0.711 olarak hesaplanmıştır. Madde analizi sonucuna dayalı olarak yüksek güçlükte, ayırt edicilik gücü yük-sek ve güvenilir bir başarı testi elde edildiği söylenebilir. KR-21 güvenilirlik katsayısı 0.792 olarak tespit edilirken Cronbach Alpha güvenilirlik kat sayısı 0.739 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Ön uygulama sonrası gözden geçirilen ölçme aracı, 2022-2023 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde 1 Mayıs -12 Mayıs ayında Sultanbeyli’deki kolay ulaşılabilir örneklem yoluyla belirlenen ortaokulların 7.sınıf öğrencilerinden toplamda 352 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sırasında öğrencilere ders öğretmenleri ve araştırmacı gözet-menlik yapmıştır. Ön uygulamada yapıldığı gibi asıl uygulamada da öğrencilere motive edici açıklamalar yapılmıştır. Öğrencilerin birbirlerinin cevaplarından etkilenmeyecekleri şekilde oturmaları sağlanmıştır. Uygulama süresi not edilmiş ve ön uygulamayla ben-zer olarak öğrencilerin ölçme aracını cevaplama süreleri 33-35 dakika olarak belirlenmiştir.

Etik kurul izni ve Millî Eğitim Bakanlığında alınan araştırma izninin süresine bağlı olarak ölçme aracı 1 Mayıs -12 Mayıs ayı aralığında uygulanmıştır. Bu tarihin seçilmesinde Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafya kazanımlarının işlenmesi ve tamamlanmış olması etkili olmuştur. Araştırma verileri, ölçme aracının uygulanacağı okullarla görüşüldükten sonraki hafta içerisinde okulların ve öğretmenlerin uygunluk durumuna göre toplanmıştır. Ortaokul yedinci sınıf öğrencilerine coğrafi beceri düzeyi ölçme aracı uygulandıktan sonra elde edilen veri seti SPSS 25.0 istatistik programında analiz edilmiştir. Veriler T-testi, Levene testi, Shapiro-Wilk testi ve ANOVA testi ile incelenmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin coğrafi becerilerini ölçmek için 20 soruluk başarı testi uygulanmıştır. Doğru yanıtlara 1, yanlış yanıtlara 0 puan verilmiştir. Öğrencilerin aldığı puanlar 0 ila 20 arasındadır.

Bulgular

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Coğrafi Becerileri Kazanma Düzeyine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyinin asıl uygulamadaki ön test ve son test sonuçlarına göre dağılımına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2

Ortaokul Öğrencilerinin Ön Testten Aldıkları Puanlara Göre Sahip Oldukları Coğrafi Becerilerinin Düzeyi

Gruplar	N	X	ss
Ön test	352	82.65	8.32

Tablo 4.1'de gösterildiği gibi ortaokul öğrencilerinin ön test puanlarının ortalamasının 82.65, standart sapmasının ise 8.32 olduğu tespit edilmiştir. Böylece çarpıklık ve basıklık değerleri ile Shapiro-Wilk testi sonuçlarına bakılmıştır.

Tablo 3

Ortaokul Öğrencilerine Ait Ön Test Puanlarının Normallik Testi Sonuçları

Grup	Shapiro-Wilk		Çarpıklık Basıklık	
	Sd	p		
Ön test	352	.871	-.291	-.681

Tabloya göre Shapiro-Wilk testinde ortaokul öğrencilerinin ön test puanlarına ilişkin p değeri, .871 olarak tespit edilmiştir. Normallik testi sonucunda ise ön test puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri, -1.5 ile 1.5 arasındadır. Shapiro-Wilk testi sonuçları ise .05'ten yüksek çıkmıştır. Dolayısıyla ön test puanlarının normal dağılım gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin ön test puanlarının homojen dağılıma durumuna Levene testi ile bakılmıştır. Levene testi, homojenliği tespit etmek amacıyla kullanılan bir yöntem olma özelliğine sahiptir (Büyüköztürk, 2020). Levene testinin uygulandığı puanların homojenliğine karar verirken kullanılan anlamlılık değerinin .05'ten yüksek olması gerekir. P değerinin .05'ten yüksek çıkması gruplara ait varyansların eşit veya eşite yakın, küçük çıkması ise anlamlı farklılığın varlığını kanıtlar niteliktedir (Kilmen, 2021).

Tablo 4

Ortaokul Öğrencilerine Ait Ön Test Puanlarının Homojenlik Testi Sonuçları

Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
1.91	1	53	.361

Tablo 4'te Levene testi sonuçlarına bakıldığında ön test puanlarının homojen dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Ön test verilerinin normal dağıldığı ve varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir.

Ortaokul öğrencilerine coğrafi becerilerin ölçülmesine yönelik başarı testi aracılığıyla son test uygulanmıştır. Son testten elde edilen puanlara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Ortaokul Öğrencilerinin “Coğrafi Beceriler Başarı Testi” nden Aldıkları Son Test Puanlarına Göre Sahip Oldukları Coğrafi Becerilerin Düzeyi

Testler	Gruplar	N	x	S.S	U	Z	P
Son Test	Ön test	176	8.25	546			
					174.000	-3.287	0.006
Son test		176	14.42	813			

* $p < 0.05$

Tablo 5'e bakıldığında coğrafi becerileri ölçmeye yönelik sorulara ait son test puan ortalaması 14.42.; ön test puan ortalaması ise 8.25'dir. Katılımcıların son testten aldığı puan ortalamaları dikkate alındığında, grupların başarı testi analiz düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkı olan U değeri, 174.00, P değeri ise 0.006'dır. Dolayısıyla ortaokul öğrencilerin ön test ve son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan pilot uygulamadan sonra asıl uygulama olarak ön test ve son test uygulaması yapılmıştır (Tablo 6). Başarı testinden elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde ön test ortalamasında bir artış tespit edilmemiştir. ($X\ddot{O}=48.52$, $XS=48.39$). Son test ortalamasında ise artış söz konusu olmuştur ($X\ddot{O}=44.7$, $XS=72.9$). Verilerin analiz sonuçlarına göre grupların son testleri karşılaştırıldığında ortalamamın daha yüksek olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 6

Ön Test ve Son Test Aritmetik Ortalamaları

Test grubu	$X\ddot{O}$	XS
Ön test	48.52	48.39
Son test	44.7	72.9

Bu sebeple öğrencilerin başarıları arasındaki farklılıkların değerlendirmesini yapmak için non parametrik istatistiksel testlerden Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

Uygulama sonrasında, ön test ve son test coğrafi beceriler başarı testi açısından aralarında anlamlı fark olup olmadığı Mann Whitney U testi ile incelenmiştir. Sonuçlar aşağıdaki Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7*Ön Test ve Son Test Puanları*

p	U	z	p
< .05	108.000	z = -.82	.0.30

Tablo 7’de yer alan değerler incelendiğinde ön test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak $p < .05$ anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (U=108.000; z = -.82; p=.0.30).

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Coğrafi Becerileri Kazanma Düzeyinin Çeşitli Değişkenlere Göre Analizine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyinin aşağıdaki değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir:

- Cinsiyet
- Okul öncesi eğitim alma durumu
- Ailenin gelir düzeyi
- Annenin eğitim düzeyi
- Babanın eğitim düzeyi
- Aileden birinin çevre ile ilgili bir kurum veya kuruluşa üyelik durumu
- Öğrencinin evinde atlas, harita, küre gibi coğrafya ile ilgili araç-gereç bulunup bulunmaması

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Coğrafi Becerileri Kazanma Düzeyinin Cinsiyete Göre Değişimine İlişkin Bulgular

Tablo 8*Araştırmaya Katılan Katılımcıların Cinsiyet Değişkeni Açısından Dağılımı*

Öğrencinin cinsiyeti	N	%	t	p
Kız	179	%51,2	2.92	0.64
Erkek	173	%48,8		

Tablo 8’e bakıldığında kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla olduğu görülmektedir. Bulgular kız katılımcıların sayısının 179, dağılım içindeki yüzdelerinin ise % 51,2; erkek katılımcıların sayısının 173, dağılım içindeki yüzdelerinin ise % 48,8 olduğunu göstermektedir. Başarı testine verilen cevaplar doğrultusunda başarı testi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir.

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Coğrafi Becerileri Kazanma Düzeyinin Okulöncesi Eğitim Alma Değişkenine Ait Bulgular

Tablo 9

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu Değişkeni Açısından Dağılımı

Okul öncesi eğitim alma durumu	N	t	p
Okul öncesi eğitim almış	276	3.50	0.00
Okul öncesi eğitim almamış	76		

Tablo 9'a bakıldığında 276 öğrencinin okul öncesi eğitimi aldığı, 76 öğrencinin ise okul öncesi eğitimi almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin coğrafi becerileri kazanma düzeyinin daha yüksek olduğunu kanıtlar niteliktedir. Okul öncesi eğitimi alan katılımcıların başarı testine verdikleri yanıtlar doğrultusunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=3.50$; $p=0.00$).

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Coğrafi Becerileri Kazanma Düzeyinin Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine Ait Bulgular

Tablo 10

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Ailenin Gelir Düzeyi Değişkeni Açısından ANOVA Testi Sonuçları

Ailenin gelir düzeyi	N	F	p
8.500 TL	191	2.81	0.18
8.500 TL-11.500 TL	96		
11.500 TL ve üzeri	65		

Tablo 10'a bakıldığında araştırmaya katılan katılımcıların ailenin gelir düzeyine göre yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre 191 öğrencinin gelir seviyesi 8.500 TL, 96 öğrencinin gelir düzeyinin 8.500-11.500 TL aralığında olduğu tespit edilirken, 65 öğrencinin ise 11.500 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Bununla birlikte ortaokul öğrencilerinin coğrafi becerileri kazanma düzeyinde aile gelir düzeyinin anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı tespit edilmiştir ($F= 2.81$; $p= 0.18$).

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Coğrafi Becerileri Kazanma Düzeyinin Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Ait Bulgular

Tablo 11

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Annenin Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından ANOVA Testi Sonuçları

Annenin eğitim düzeyi	N	F	p
-----------------------	---	---	---

İlkokul	150	4.18	0.03
Ortaokul	60		
Lise	134		
Üniversite	8		

Tablo 11'e göre araştırmaya katılan katılımcıların anne eğitim düzeyi değişkenine düzeyine göre yapılan ANOVA testi sonuçlarına bakıldığında 150 öğrencinin annesinin ilkokul, 60 öğrencinin annesinin ortaokul, 134 öğrencinin annesinin lise, 8 öğrencinin annesinin ise üniversite derecesinde eğitim seviyesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte anne eğitim seviyesinin coğrafi becerileri kazanma düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($F=4.18$; $p=0.03$).

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Coğrafi Becerileri Kazanma Düzeyinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Ait Bulgular

Tablo 12

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Babanın Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından ANOVA Testi Sonuçları

Babanın eğitim düzeyi	N	F	p
İlkokul	130	3.72	0.01
Ortaokul	100		
Lise	92		
Üniversite	30		

Tablo 12'ye bakıldığında araştırmaya katılan katılımcıların baba eğitim düzeyi değişkenine düzeyine göre yapılan ANOVA testi sonuçlarına bakıldığında 130 öğrencinin annesinin ilkokul, 100 öğrencinin babasının ortaokul, 92 öğrencinin babasının lise, 30 öğrencinin babasının ise üniversite derecesinde eğitim seviyesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte baba eğitim seviyesinin coğrafi becerileri kazanma düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($F=3.72$; $p=0.01$).

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Coğrafi Becerileri Kazanma Düzeyinin Aileden Birinin Çevre ile İlgili Bir Kurum veya Kuruluşa Üye Olma Değişkenine Ait Bulgular

Tablo 13

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Çevre ile İlgili Kurum Üyeliği Değişkeni Açısından Dağılımı

Çevre ile ilgili kurum üyeliği	N	t	p
Üyeliği olan	68	2.96	0.00
Üyeliği olmayan	284		

Tablo 13'e göre araştırmaya katılan katılımcıların aileden birinin çevre ile ilgili bir kurum veya kuruluşa üye olup olmadığı değişkenine göre yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında 68 öğrencinin ailesinden birilerinin çevre ile ilgili kurum ve kuruluşlara üye olduğu, 284 öğrencinin ise çevre ile ilgili bir kurum ve kuruluşa üye olmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında aileden birinin çevreyle ilgili bir kurum ve kuruluşa üye olmasının coğrafi becerileri kazanma düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir ($t=2.96$; $p=0.00$).

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Coğrafi Becerileri Kazanma Düzeyinin Öğrencinin Evinde Atlas, Harita, Küre Gibi Coğrafya ile İlgili Araç-Gereç Bulunma Değişkenine Ait Bulgular

Tablo 14

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Evinde Materyal Bulunma Değişkeni Açısından Dağılımı

Öğrencinin evinde materyal bulunma durumu	N	t	p
Materyal bulunuyor	284	3.52	0.00
Materyal bulunmuyor	68		

Tablo 14'e bakıldığında araştırmaya katılan katılımcıların Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyinin öğrencinin evinde atlas, harita, küre gibi coğrafya ile ilgili araç-gereç bulunup bulunmadığı değişkenine göre incelendiğinde 284 öğrencinin materyal kullandığı, 68 öğrencinin ise materyal kullanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte materyal kullanma düzeyinin coğrafi becerileri kazanma düzeyi üzerindeki etkisi incelendiğinde anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($t=3.52$; $p=0.00$).

Sonuç ve Tartışma

Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırmanın sonuçlarına göre ortaokul öğrencilerinin coğrafi becerileri kazanma düzeyi 44,7 olarak belirlenmiştir. Bu istatistiksel veriye göre öğrencilerin coğrafi becerileri kazanma düzeyinin düşük olduğu söylenebilir. Bu araştırma konusunda yapılan çalışmalar çok geniş olmamakla birlikte Erol (2014) tarafından yapılan araştırmada da öğrencilerinin coğrafya okuryazarlık düzeyinin yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyinin okul öncesi eğitim alma durumu, anne ve babanın eğitim durumu, ailenin gelir düzeyi, ailenin çevre ile ilgili bir kurum veya kuruluşa üye olup olunmadığı, öğrencinin evinde coğrafya ile ilgili bir materyale sahip olup olmama durumu gibi çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Bu konuda genel anlamda yapılan başka bir çalışmaya göre de öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler 4-7 programının ayırıcı özelliklerinden olan beceri ve değerleri gerçekleştirilme düzeyinin yeterli seviyede olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır (Kaya, Artvinli, Önal). Ortaokul öğrencilerinin coğrafi becerileri kazanmada zorluk yaşamasının nedeni çeşitlilik göstermektedir. Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi konuların soyut olması öğrenmeyi zorlaştırmaktadır. Gümüş ve Avcı (2016) altıncı sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi kavramları anlama düzeyini incelemiş ve öğrencilerin günlük kavramları daha iyi anladıklarını, soyut kavramları anlayamadıklarını belirtmiştir. Memişoğlu ve Tarhan (2016)

ise Sosyal Bilgiler dersindeki bazı konuların öğrenci seviyesine uygun olmadığı belirtilmektedir. Benzer şekilde Sosyal Bilgiler dersinin içeriği çok olduğunu ve ders süresinin az olduğunu bundan dolayı öğrenci başarısının düşük olduğunu belirten bazı çalışmalar da görülmektedir (Gümüş ve Avcı, 2016; Özdoğan, 2019). Erol (2014)'e göre sınıf mevcudu, öğrencinin kırsal veya kentsel kesimde yaşaması, medya kaynaklarını kullanması da coğrafi başarı düzeyinde etkilidir. Yapılan bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin coğrafi başarı düzeyi cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde cinsiyet ile başarı düzeyi arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bazı benzer çalışmalarda da kız veya erkek olma durumunun akademik başarı üzerindeki etkisinin anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Erol, 2014; Oruç ve Akgün, 2010; Pala ve Başbüyük, 2020).

Öğrencilerin başarı düzeylerinde annenin eğitim durumu etkili olmaktadır. Yapılan bu tez araştırmasında annenin eğitim düzeyi ile öğrenci başarısı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Annenin eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin coğrafi becerileri kazanma düzeyleri de artmaktadır. Annenin öğrenciye rehberlik etmesi ve akademik olarak daha fazla destek olması bu durumda etkili olmaktadır. Eğitsel anlamda çocuğuna sağladığı destek ile öğrencinin de başarısı artmaktadır. Annenin model olarak çocuğuna kılavuz olması öğrenciyi de olumlu bir şekilde etkilemektedir. Birtakım çalışmalarda da (Erol, 2014; Pala ve Başbüyük, 2020) bu kaniya ulaşılmıştır.

Babanın eğitim durumu ile öğrencinin başarı düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki görülmektedir. Babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencinin de başarı düzeyi artmaktadır. Babanın eğitim sürecine katılması, öğrencinin akademik başarısını artırmaktadır. Öğrenciye farklı eğitim olanaklarının sunulması, ilgi ve destek verilmesi bu sonucun oluşmasında etkili olmaktadır. Benzer şekilde Erol (2014); Pala ve Başbüyük (2020) tarafından yapılan çalışmalarda da babanın eğitim düzeyinin yüksek olması öğrencinin başarısını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrenci başarısını artırmak için atlas, küre, harita gibi görsel materyallerden yararlanmak son derece önemlidir (Özdoğan, 2019). Derse uygun görsel materyal kullanımı öğrencinin akademik başarısını artırmaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre öğrencinin evinde coğrafi bir materyale sahip olup olmama durumunun öğrenci başarısı üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Coğrafya ile ilgili atlas, küre vb. materyale sahip olan öğrencinin coğrafi beceri başarı düzeyi daha yüksektir. Ulusoy ve Gülüm (2009)'e göre de görerek öğrenmek etkili bir yöntemdir. Öğretmenlerin derste model, küre, akıllı tahta gibi materyaller kullanması öğrencilerin dikkatini artırarak coğrafya konularını daha iyi kavramayı sağlamaktadır (Değirmenci, 2019). Öğretmenlere göre de coğrafya dersinde kullanılan birtakım materyaller coğrafi başarıyı artırmaktadır (Akinoğlu ve Bakır, 2003; Özdoğan, 2019).

Öğrencilerinin akademik başarısını etkileyen bir diğer faktör okul öncesi eğitim alma durumudur. Okul öncesi eğitim, öğrencilerin sosyalleşmesini sağlarken onların keşfetme, problem çözme, karar verme gibi becerileri kazanmasını sağlamaktadır. Okul öncesi eğitim, kırsal veya kentsel bölge fark etmeksizin ilköğretime hazır bulunuşluğu ve öğrencilerin ileri dönem akademik hayatındaki başarıyı artırır (Uyanık ve Kandır, 2010; Micozkadıoğlu ve Kazak Berument, 2011). Okul öncesi eğitimin kız ve erkek arasındaki başarı farkını da azalttığı görülmüştür. Anne ve babalar da okul öncesi eğitim alınmasının öğrencinin ileri dönem akademik gelişimini artıracaklarını söylemektedir. Yapılan bu araştırmanın sonuçları da okul öncesi eğitim alan öğrencilerin coğrafi becerileri kazanma düzeyinin okul öncesi eğitim almayan öğrencilere göre daha yüksek bulunduğunu göstermektedir. Ekonomik Kalkınma ve

İş birliği Örgütü (OECD) verilerine göre ise Türkiye’de Programme for International Student Assessment (PISA) sınavına katılan öğrencilerden okul öncesi eğitim alanların okul öncesi eğitim almayanlara göre daha yüksek puan kazandığı görülmüştür (OECD, 2016).

Coğrafya eğitiminin temeli çevre eğitime dayanmaktadır. Öğrencilere verilen yakın çevre eğitimi ve yaşam boyu öğrenme ilkesi öğrenci başarısını artırmaktadır (Bacakoğlu, 2017; Teyfur, 2008). Çevre eğitiminin akademik başarı üzerindeki etkisini inceleyen Küçük ve Yıldırım (2021) okul dışında çevreyle ilgili materyal kullanılmasının eğitimi olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Çevre eğitiminde ilk elden deneyim kazanılması ve öğrencinin süreçte aktif olması sürdürülebilir eğitim için önemlidir (Artun ve Özsevgeç, 2015). Eğitimin ailede başladığı düşünüldüğünde ailenin çevre bilincine sahip olması, çocuğun da çevre konusunda daha bilinçli olmasını sağlayacaktır. Bu çalışmada ailenin çevre ile ilgili herhangi bir kurum veya kuruluşa üye olma durumunun öğrenci başarısıyla ilişkisi incelenmiştir. Ailenin herhangi bir çevre kurum veya kuruluşa üye olması öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Çevre ile ilgili kurum veya kuruluşa üye olma durumu ailenin eğitim düzeyi ile yakından ilgili olduğu söylenebilir. Eğitim düzeyi yüksek olan ailelerin çevre bilincine sahip olmaları, çevreyle ilgili kurum üyeliklerini de arttırmaktadır. Teyfur (2008) tarafından yapılan çalışmada akademik başarı yüksek olan ilköğretim öğrencilerin çevreye yönelik tutumları arasında pozitif bir ilişki görülmüştür.

Araştırmanın bir diğer sonucu ise ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyinin ailenin gelir düzeyi ile ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık görülmediğidir. Literatüre bakıldığında ailenin gelir düzeyi ve öğrenci başarısı arasında pozitif yönlü ilişki olduğu da bilinmektedir (Aslanargun, Bozkurt ve Sarıoğlu, 2016; Kılıç ve Haşiloğlu, 2017; Büyük, Tanık ve Saraçoğlu, 2011). Cingöz ve Gür (2020) yaptıkları bir çalışmada ekonomik, kültürel ve sosyal özelliklerin TEOG puanları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre ekonomik durum ve TEOG puanları arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Ekonomik durumu daha iyi olan öğrencilerin TEOG puanları da daha yüksektir. Fırsat ve imkân eşitliği sağlanarak eğitimin her sosyokültürel kademeye sunulması önerisinde bulunulmuştur. Sosyoekonomik ve kültürel özelliklerin PISA başarısı üzerinde de etkisi olduğu tespit edilmiştir (Yolsal, 2016).

Öneriler

Öğretmenlere Yönelik Öneriler

- Coğrafi becerilerin daha kolay anlaşılması öğrencilerin evinde atlas, küre, harita gibi coğrafi materyalleri sahip olmasıyla ilişkilidir. Bu yüzden Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerilerin daha iyi kavranması için bu materyallerin ders işlenirken kullanımı artırılabilir.
- Öğrencilerin coğrafi becerileri daha iyi bir şekilde anlamlandırabilmesi için so-mut yaşantı yoluyla çevre eğitimi verilebilir.

Ailelere Yönelik Öneriler

- Anne ve babanın eğitim alma durumuyla öğrenci başarısının yakından ilişkisi olduğundan dolayı anne ve babanın eğitim düzeyinin artması, öğrencinin coğrafi becerileri kazanma düzeyini artırabilir. Bu yüzden aileyle iş birliği içerisinde olunmalıdır.

- Anne veya babanın çevre bilincinin gelişmesi öğrencinin de ham akademik başarısını hem de çevreye olan tutumunu olumlu bir şekilde etkilemektedir. Bu yüz-den çevre bilincinin ailede rol model alınarak öğrenciye aşılması son derece önemlidir.
- Okul öncesi eğitim alan öğrencilerin coğrafi becerileri daha iyi kavramış olduğu sonucundan hareketle okul öncesi eğitimin akademik başarının temel basamağı olduğu unutulmamalıdır. Her öğrencinin okul öncesi eğitim alması sağlanmalıdır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri ölçen yeni test maddeleri geliştirilerek daha geniş kapsamlı bir alan araştırması yapılabilir.
- Bu araştırma 7.sınıf öğrencileriyle yapılmıştır. Her sınıf kademesindeki öğrencilerin coğrafi becerileri kazanma düzeyi incelenebilir.
- Sosyal Bilgiler dersindeki her bir coğrafi becerinin öğrencilerdeki kazanma düzeyi incelenip analiz edilebilir.
- Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafi becerileri kazanma düzeyi açık uçlu sorulardan yararlanılarak ölçülebilir.
- Öğrencilerin coğrafi becerileri kazanma düzeyi farklı değişkenler açısından incelenebilir.

Merkez Teşkilatına Yönelik Öneriler

- Ortaokul öğrencilerinin coğrafi becerileri daha iyi kavraması için okul öncesi öğretim programlarında coğrafi becerilere yönelik kazanımlar artırılabilir.
- Erken dönemde öğrenciler coğrafi becerileri daha iyi öğrenmektedir. Bu yüzden okul öncesi eğitimde coğrafi becerileri kazandırmaya yönelik etkinlikler artırılmalıdır.
- Ortaokul öğrencilerinin coğrafya ile ilgili araç-gereçlere daha kolay ulaşabilmesi için etkinlikler yapılabilir.
- Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında coğrafi beceriler ders kazanımlarıyla birlikte verilebilir.
- Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında coğrafi becerilerin açıklamasına yer verilebilir.
- Coğrafya eğitimi hakkında aile seminerleri düzenlenerek ailelilerin coğrafi bilinç kazanması sağlanabilir.

Kaynaklar

- Ablak, S., Ergün, A., & Yeşiltaş, Z. (2020). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının beşerî coğrafya dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(1), 48-62.
- Akinoğlu, O., & Bakır, S. A. (2003). İlköğretim öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya konularını öğrenmeleriyle ilgili durum analizi. *Marmara coğrafya dergisi*. 8, 83-106.
- Aksoy B., & Akbaba, B. (2019). Giriş, Aksoy B., Akbaba, B., Kılcan B. (Ed). *Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi* içinde (s. x-xvii). Ankara: Pegem Akademi.
- Anderson, L. W., Krathwohl, D. R., Airasian, P. W., Cruikshank, K. A., Mayer, R. E., Pintrich, P. R., Rath, J., & Wittrock, M. C. (2021). *Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama: Bloom'un eğitimin hedefleri ile ilgili sınıflamasının güncelleştirilmiş biçimi* (4. Baskı), (Çev. Özçelik, D. A.), Ankara: Pegem Akademi.

- Artun, H., & Özsevgeç, T. (2015). Çevre eğitimi modüler öğretim programının akademik başarı üzerindeki etkisi. *Hasan Ali Yücel eğitim fakültesi dergisi*, 12(1), 9-22.
- Artvinli, E. (2009). Coğrafya programının öngördüğü coğrafi becerilere 9. sınıf coğrafya ders kitabında erişimi düzeyi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 50-66.
- Artvinli, E. (2010). Coğrafya derslerini yapılandırmak: Aksiyon (eylem) araştırmasına dayalı bir ders tasarımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 184-218.
- Artvinli, E., & Kaya, N. (2010). Ortaöğretim coğrafya 11 ders kitabının coğrafi becerileri gerçekleştirilebilirlik düzeyi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1), 305- 320.
- Aslan, S., & Bulut, B. (2021). 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde etkinlik temelli öğretimin kullanılmasının öğrencilerin çevresel okuryazarlık düzeyine etkisi. *Turkish Journal of Educational Studies*, 8(1), 87-108.
- Aslanargun, E., Bozkurt, S., & Sarıoğlu, S. (2016). Sosyoekonomik değişkenlerin öğrencilerin akademik başarıları üzerine etkileri. *Uşak üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 9(3), 214-234.
- Bacakoğlu, T. Y. (2017). *Yakın çevre eğitiminin ilköğretim 4.sınıf öğrencilerinin akademik başarısına ve çevreye yönelik tutumuna etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi. Kırıkkale.
- Böyük, U., Tanık, N., & Saraçoğlu, S. (2011). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin bilimsel süreç beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 4(1), 20-30.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak-Kılıç, E., Akgün, O. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ceylan, M., & Çoban, A. (2021). 4.sınıf Sosyal Bilgiler programı öğrenme alanlarında yer alan coğrafya konularının öğretilmesinde karşılaşılan sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 104-113.
- Cingöz, K. Z., & Gür, B. S. (2020). Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Statünün Akademik Başarıya Etkisi PISA 2015 ve TEOG 2017 Sonuçlarının Karşılaştırması. *İnsan ve Toplum*, 10(4), 247-288.
- Çiftçi, B., & Akça, D. (2019). 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programlarının coğrafi beceri ve coğrafi kazanım alanlarının karşılaştırılması. *Eğitimde yeni yaklaşımlar dergisi*, 2(1), 33-59.
- Değirmenci, Y. (2019). 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularının Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (4), 3286-3305.
- Değirmenci, Y., & İlter, İ. (2013). Coğrafya dersi öğretim programında doğal afetler. *Marmara coğrafya dergisi*, 28, 276-303.
- Dikmenli, Y. (2020). Aydın, F. (2020). Harita becerileri. Öztürk Demirbaş, D. (Ed). *Coğrafi Beceriler içinde* (s. 253-302). Ankara: Nobel.
- Erol, H. (2014). *Ortaokul öğrencilerinin coğrafya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi. Afyon.

- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H.H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (7th Ed.). New York: McGraw-Hill.
- Güler, N. (2017). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. 11. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Gümüş, N., & Avcı, G. (2016). Altıncı Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Coğrafi Kavramları Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanılgılarının Belirlenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 47, 191-206. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3493>
- Kaçar, T., & Bulut, B. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 4-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Coğrafya Kavramları Bağlamında Değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 652-679. DOI: 10.33437/ksusbd.738637
- Kaya, N., Artvinli, E., Önal, H. (2007). *Sosyal Bilgiler Programına Göre Öğrenci Çalışma Kitaplarının Beceri ve Değerleri Gerçekleştirilme Düzeyi*, Hacettepe Üniversitesi, 15-17 Kasım, 1. Ulusal İlköğretim Kongresi, Ankara.
- Karakaş-Özür, N. (2021). Beceri eğitiminde epistemolojik temellerin yeri: coğrafyada değişim ve süreklilik kavramı. *International Journal of Geography Education (IGGE)*, 43, 1-19. doi:10.32003/igge.819466
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 24. Basım. Ankara: Nobel.
- Karasu Avcı, E. (2016). Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde coğrafya disiplininin rolü. *Araştırma ve deneyim dergisi (ADEDER)*, 1(1), 36-58.
- Kılıç, Y., & Haşhoğlu, M. A. (2017). Sosyoekonomik durumun öğrenci başarısına etkisi (7.sınıf Türkçe ve fen bilimleri dersleri örnekleme). *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1025-1049.
- Kilmen, J. (2021). Qualitative research: introducing focus groups. *British medical journal*, 311, 299-302.
- Krathwohl, D. R. (2002). A revision of bloom's taxonomy: An overview. *Theory into Practice*, 41 (4), 212- 218.
- Küçük, A., & Yıldırım, N. (2021). Okul dışı öğrenme ortamlarında işlenen insan ve çevre ünitesinin akademik başarı üzerindeki etkisi. *Fen Bilimleri Öğretimi Dergisi (FEAD)*. 9(2). 205-264. ISSN: 2148-2160.
- Memişoğlu, H., & Tarhan, E. (2016). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, (5), 6- 20.
- Micozkadoğlu, İ. İ., & Kazak Berument S. (2011). Okulöncesi kurum kalitesinin ilköğretim birinci sınıf çocuklarının sosyal yeterliliği ve akademik başarısına etkisi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 33, 123-140.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6, ve 7.sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Namal, R. (2019). Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama. Aksoy B., Akbaba, B., Kılcan B. (Ed). *Sosyal Bilgilerde beceri eğitimi içinde* (s. 517-535). Ankara: Pegem Akademi.
- OECD (2016). *Education at a glance 2016: OECD indicators*. Paris: OECD publishing.

- Oruç, Ş., & Akgün, İ. H. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. sınıf öğrencilerinin grafik okuma becerisini kazanma düzeyleri. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 2010(1),51-58. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijjoess/issue/8541/105988>
- Özdoğan, G. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6.sınıf öğrencilerinin harita bilgisi ve coğrafi koordinatlara ilişkin kavram yanlışlarına yönelik görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Pala, Ş. M., & Başbüyük, A. (2020). Ortaokul Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Dijital Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 9 (3), 897-921. DOI: 10.30703/cije.672882
- Teyfur, E. (2008). İlköğretim öğrencilerinin akademik başarılarının ve çevre kulübü çalışmalarının çevreye yönelik tutumlarına olan ilgisi (İzmir örneği). *Ege Eğitim Dergisi*, 9(1), 131-149.
- Tutkun, Ö. F., & Okay, S. (2012). Bloom'un yenilenmiş taksonomisi üzerine genel bir bakış. *Sakarya University Journal of Education*, 1(3), 14-22.
- Türk Dil Kurumu, (TDK). (2022). *Beceri*, <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Ulusoy, K., & Gülüm, K. (2009). Sosyal Bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin materyal kullanma durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 85-99.
- Uyanık, Ö., & Kandır, A. (2010). Okul öncesi dönemde erken akademik beceriler. *Kurumsal Eğitimbilim*, 3(2), 118-134.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (11. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, A., & Gazel, A. A. (2017). 4. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde sorulan öğretmen sorularının Bloom taksonomisinin bilişsel alanına göre incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19(2), 173-186.
- Yolsal, H. (2016). Öğrencilerin sosyoekonomik ve kültürel statülerinin PISA 2012 başarıları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Social sciences research journal*, 5(3), 7-27.

Yazar Hakkında

Nadide Tunca: Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir ortaokulda sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Çıkar Çatışması

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel çatışması yoktur.

Finansman

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler, İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun 21.12.2022 tarih ve 2022-20 sayılı onayı ile yürütülmüştür.